БЕОГРАДСКИ ЦЕНТАР ЗА ЉУДСКА ПРАВА
Кнеза Милоша 4, Београд | Тел./факс +381 (0) 11 3085 328
www.bgcentar.org.rs | bgcentar@bgcentar.org.rs

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ
министарка правде, Нела Кубуровић

БЕОГРАД
Немањина 22 - 26

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ИЗРАДУ НАЦРТА ЗАКОНА О ДОПУНАМА ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Поштована госпођо Кубуровић,

Београдском центру за људска права се обратило неколико осуђених, тврдећи да припадници служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција редовно претресају чланове њихових породица који им долазе у посету и да се то у неким случајевима врши на начин којим се нарушава њихово људско достојанство.

Законом о извршењу кривичних санкција није уређена материја вршења безбедносних прегледа и претреса осуђених, као ни лица која долазе у посете лицима лишеним слободе или која из других разлога улазе у заводе за извршење кривичних санкција. Законом је, у овом погледу, само одређено да су припадници службе за обезбеђење овлашћени да врше „преглед лица са претресом и прегледом тела, осим прегледа телесних отвора, који обавља здравствени радник" (члан 21, став 3). Вршење безбедносних прегледа и претреса у заводима за извршење кривичних санкција није уређено ниједним законом, већ је то учињено подзаконским актима Министарства правде (Правилником о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција, Правилником о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, Правилником о кућном реду Специјалне затворске болнице, Правилником о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција и Правилником о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала).

Иако постоји несумњив интерес безбедности и сузбијања криминала да се лица лишена слободе у установама за извршење кривичних санкција у одређеним случајевима прегледају и претресају, као и друга лица која долазе у те установе, треба имати у виду да се овим овлашћењима државних органа *задире* у људска права зајемчена Уставом Републике Србије и потврђеним међународним уговорима (људско достојанство и право на приватан живот).

Устав Републике Србије јемчи да је људско достојанство неприкосновено и да су сви дужни да га поштују и штите (члан 23, став 1), да је физички и психички интегритет неповредив и да нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка (члан 25).

Уставом се гарантују и људска и мањинска права предвиђена потврђеним међународим уговорима и законима (члан 18, став 2). Међународним пактом о грађанским и политичким правима прописано је да ће се са сваким ко је лишен слободе поступати човечно и са поштовањем урођеног достојанства људске личности (члан 10, став 1). Конвенција за заштиту људских права и основних слобода предвиђа да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке и да се јавне власти неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других (члан 8).

У вези с претходно наведеним, посебно је значајна одредба Устава којом је одређено да људска и мањинска права зајемчена Уставом могу *законом* бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права (члан 20, став 1).

Уређивање материје вршења безбедносних прегледа и претреса у установама за извршење кривичних санкција актима нижег ранга од закона – правилницима Министарства правде, није у складу ни са Законом о државној управи. Тај закон одређује да се правилницима министарстава *разрађују* поједине одредбе закона или прописа Владе (члан 15, став 2). Већ из увида у поједине одредбе поменутих правилника може се закључити да су њима *уређена* многобројна питања вршења безбедносних прегледа и претреса која би требало да буду законска материја. То се, пре свега, односи на прописивање услова за примену овлашћења прегледа и претреса у установама за извршење кривичних санкција, како према лицима лишеним слободе, тако и према посетиоцима и другим лицима која улазе у те установе.

С друге стране, начин на који је правилницима Министарства правде уређена материја вршења безбедносних прегледа и претреса у установама за извршење кривичних санкција није задовољавајући. Европски суд за људска права је у више наврата истакао да свако мешање јавне власти у право појединца на поштовање приватног живота мора бити „у складу са законом", што не подразумева само усклађеност поступања власти са домаћим правом, већ и *квалитет* тог *права* – које треба да испуни захтеве владавине права[1] у погледу

[1] *Halford v. The United Kingdom*, број представке 20605/92, пресуда од 25. јуна 1997, § 49.

јасноће и предвидљивости.[2] Одредбе закона морају омогућити појединцима да разумеју у којим околностима и под којим условима надлежни органи власти имају право да прибегну мерама које утичу на њихова права из Конвенције,[3] односно да разумеју опсег дискреције који имају органи јавне власти у примени овлашћења.[4]

Најпре, терминологија употребљена у Закону о извршењу кривичних санкција ствара конфузију. Тим законом нису разграничени појмови прегледа и претреса лица, већ се помињу „преглед лица са претресом и прегледом тела" и „преглед телесних отвора". Поменути правилници Министарства правде такође не дефинишу преглед лица, а једним од њих је претрес лица одређен на начин на који је у другим домаћим прописима дефинисан преглед.[5] Истим правилником је на једном месту одређено да припадник службе за обезбеђење може вршити претрес лица лишеног слободе „према указаној потреби", а на другом месту стоји да се претрес врши по наређењу управника завода, начелника службе за обезбеђење или дежурног у заводу, а по сопственој иницијативи припадника службе за обезбеђење „само кад је нужно да се претрес изврши без одлагања".[6] Не доводећи у питање потребу да се у установама у којима су се налазе лица лишена слободе осигура безбедност, Европски суд је у својим пресудама истицао да инвазивне и потенцијално понижавајуће мере попут личних прегледа и претреса не смеју бити рутински вршене према лицима лишеним слободе уколико за то не постоји уверљиво оправдање.[7] Спорном се чини и одредба правилника према којој се претрес врши у присуству лица лишених слободе *и* два сведока.[8]

Упркос постојању многобројних одредаба правилникā посвећеним материји прегледа и претреса, ни у једној од њих није садржан међународни стандард према којем се током обављања претреса од лица не треба захтевати да сву одећу скине одједном, тј. да буде голо у било ком тренутку.[9]

Док Закон о извршењу кривичних санкција ни у једној одредби не помиње преглед и претрес посетилаца лица лишених слободе у установама за извршење кривичних санкција, неколико правилника Министарства правде одређује да је претрес посетилаца

---

2 *Silver and Others v. The United Kingdom*, бројеви представки 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75, пресуда од 25. марта 1983, § 87.

3 *Fernandez Martinez v. Spain*, број представке 56030/07, пресуда Великог већа од 12. јуна 2014, § 117.

4 *Piechowicz v. Poland*, број представке 20071/07, пресуда од 17. априла 2012, § 212.

5 Упоредити: члан 97, став 6. Закона о полицији и члан 56, став 2. Правилника о полицијским овлашћењима са чланом 39, ставом 2. Правилника о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција. Није сувишно подсетити и да се у језику прави разлика између прегледа и претреса с обзиром на детаљност увида (испитивања). Тако је у Речнику српскога језика преглед одређен као обухватање неког простора *погледом*, или *разгледање* нечега ради утврђивања стања, а претрес као *детаљна* и принудна преметачина, односно као *свестрано* испитивање. Речник српскога језика, Матица српска, Нови Сад, 2011, стр. 989. и 1013.

6 Упоредити члан 38, став 1. и члан 43, став 1. Правилника о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција.

7 *Milka v. Poland*, број представке 14322/12, пресуда од 15. септембра 2015, § 48.

8 Члан 43, став 3. Правилника о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција.

9 Видети, нпр.: CPT/Inf (2017) 34, § 96.

лица лишених слободе обавезан, што је супротно важећим стандардима људских права.[10] Будући да посетиоци нису лица лишена слободе, обавеза очувања сигурности у установама се мора одмеравати с правом на њихову приватност.[11] Према ставу Европског суда за људска права, претрес посетилаца сматра се оправданим само ако постоје конкретне околности које указују да ће та лица унети недозвољене предмете у установу за извршење кривичних санкција (уколико су раније покушали да их унесу, уколико постоји сумња затворских власти да лице које посећују користи наркотике и слично).[12]

Имајући све наведено у виду, Београдски центар за људска права сматра да је у циљу потпуније заштите гарантованих права лица лишених слободе, лица која им долазе у посете и других лица која улазе у установе за извршење кривичних санкција потребно на погоднији и концизнији начин уредити материју вршења безбедносних прегледа и претреса – допунама Закона о извршењу кривичних санкција. Због тога Вас позивамо да донесете одлуку о формирању радне групе која ће израдити нацрт допуна тог закона о наведеним питањима. Представници Центра би са задовољством учествовали у раду ове радне групе.

Срдачно,

Извршна директорка

Соња Тошковић

---

[10] Видети: члан 46, став 1. Правилника о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција, члан 47, став 2. Правилника о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 51, став 2. Правилника о кућном реду Специјалне затворске болнице и члан 44, став 2. Правилника о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала. Неоправданост обавезног претресања свих посетилаца је очигледна у Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала, имајући у виду да се посете осуђенима у том одељењу обављају преко сигурносног стакла (изузев кад је реч о посетама детета у пратњи другог родитеља).

[11] Коментар Европских затворских правила, Савет Европе, Стразбур, 2006, стр. 76 (доступно на: *https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae*, приступљено 9. августа 2019).

[12] Видети: *Wainwright v. the United Kingdom*, број представке 12350/04, пресуда од 26. септембра 2006, § 44.